

Narkoanaliza. Jej wykorzystanie w śledztwie i pracy służb specjalnych

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Wstęp

Polski Kodeks postępowania karnego¹, podobnie jak poprzednio obowiązujące Kodeksy postępowania karnego z 1928 i 1969 r.², nie wymienia terminu „narkoanaliza”. Pojęcie to wprowadził w latach 30. XX w. brytyjski lekarz *J.S. Horsley*, a słowniki języka polskiego definiują je jako „zabieg polegający na wywołaniu u pacjenta, za pomocą środków farmakologicznych, stanu psychicznego przypominającego hipnozę”³ lub „uzyskiwanie wiadomości od chorego, który – znajdując się pod wpływem leków – ma ograniczoną kontrolę nad swymi wypowiedziami”⁴.

Innymi słowy, narkoanaliza polega na wprowadzeniu badanego, za pomocą środków farmakologicznych, w stan „narkozy połowicznej”, w której przepytywana osoba nie kontroluje lub słabiej kontroluje swe wypowiedzi. Teoretycznie narkoanaliza może być zatem wykorzystywana tam, gdzie celowe jest uzyskanie od badanego wypowiedzi, nad którymi on zupełnie nie panuje bądź panuje w sposób ograniczony. Może zatem posłużyć do celów klinicznych w psychiatrii (por. niżej, rozdział II) lub śledczych czy quasi-śledczych (do uzyskiwania informacji dla celów wywiadowczych lub kontrwywiadowczych).

W obecnie obowiązującym Kodeksie postępowania karnego przepis art. 171 § 5 pkt 2 stanowi, że „niedopuszczalne jest (...) stosowanie hipnozy albo środków chemicznych lub technicznych wpływających na procesy psychiczne osoby przesłuchiwanej albo mających na celu kontrolę nieświadomych reakcji jej organizmu w związku z przesłuchaniem”. Na marginesie warto odnotować, że takiego przepisu nie było w poprzednio obowiązujących kodeksach z 1928 i 1969 r.

Interpretacja przepisu art. 171 § 5 pkt 2 *in principio* KPK wydaje się jednoznaczna: hipnoza, jako jedyna z zakazanych metod, wymieniona jest *expressis verbis*. Natomiast przez „środki chemiczne (...) wpływające na procesy psychiczne osoby przesłuchiwanej” rozumieć należy narkoanalizę, a przez „środki techniczne” – poligraf, ewentualnie wszelkie inne urządzenia, służące instrumentalnej detekcji kłamstwa, takie jak np. ana-

¹ Ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1375 ze zm.).

² Zob. rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 19.3.1928 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn. Dz.U. Nr 40, poz. 364 ze zm.) oraz ustawa z 19.4.1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 13, poz. 96 ze zm.).

³ Por. Słownik języka polskiego PWN, Warszawa 2022.

⁴ Encyklopedia Interia, <https://encyklopedia.interia.pl/medycyna-zdrowie/leczenie/news-narkoanaliza,nId,1978370> (dostęp: 13.10.2022 r.).

lizatory głosu, elektroencefalograf czy ostatnio aparaty do wykonywania funkcjonalnego obrazowania metodą rezonansu magnetycznego (fMRI).

Zasadniczo jednak tylko pkt 2 *in principio* przywołanego art. 171 § 5 KPK, dotyczący hipnozy, doczekał się jednoznacznej i zgodnej interpretacji, tak w doktrynie, jak i orzecznictwie. Cała reszta tego przepisu, przy bardziej wnikliwej analizie, tak klarowna niestety już nie jest, a jak postaram się wykazać w dalszej części pracy (por. rozdział V), interpretacja tego przepisu, a w rezultacie jego stosowanie są niekonsekwentne.

Książka ta poświęcona będzie narkoanalizie i jej pozamedycznym zastosowaniom. Problematyka hipnozy i badań poligraficznych będzie poruszana dość obszernie, ale tylko w zakresie niezbędnym do pokazania, co dla tych trzech technik jest wspólne, a w czym się one różnią i jakie to ewentualnie może mieć konsekwencje prawne.

W rozdziale I opisany został początek nauk sądowych i ich istota. Na tym tle przedstawiono początki anestezji i jej potencjalne możliwości do wykorzystania w śledztwie. Początki wykorzystania narkoanalizy w takich celach przedstawia rozdział II.

Rozdział III przytacza, ujawnione niedawno, polskie doświadczenia z zastosowaniem narkoanalizy do celów kontrwywiadowczych w okresie międzywojennym przez Oddział II Sztabu Głównego Wojska Polskiego.

W kolejnym rozdziale przedstawiono doświadczenia z narkoanalizą wykonywane w okresie II wojny światowej, zarówno przez nazistowskie Niemcy, jak i służby Stanów Zjednoczonych Ameryki.

W rozdziale V opisano przebieg polskiej dyskusji, toczonej przed wejściem w życie obecnie obowiązującego Kodeksu postępowania karnego, na temat dopuszczalności bądź niewłaściwości narkoanalizy, a także hipnozy i badań poligraficznych. Esencjonalnie opisano także polską praktykę stosowania badań poligraficznych i hipnozy w procesie karnym. Okres toczącej się dyskusji obejmuje zarówno lata PRL, jak i czas transformacji po roku 1989. W szczególności rozważany jest tam zakaz dowodowy wynikający z art. 157 § 2 KPK z 1969 r.

Z kolei rozważania nad sytuacją prawną narkoanalizy pod rządami obecnie obowiązującego Kodeksu postępowania karnego, zarówno w okresie do jego nowelizacji w roku 2003⁵, jak i pod rządami znowelizowanego kodeksu zawiera rozdział VI. W rozdziale VII natomiast opisane zostały podobieństwa i różnice między trzema metodami wymienionymi w art. 171 § 5 KPK – hipnozą, narkoanalizą i badaniem poligraficznym, a także odmiennosc traktowania tych poszczególnych metod przez przepisy KPK oraz orzecznictwo sądowe. W szczególności na uwagę zasługują kolejne etapy dyskusji toczonej po wejściu w życie nowego kodeksu z 1997 r. – najpierw do czasu jego nowelizacji w 2003 r., a następnie efekty po jej wejściu w życie. Owa dyskusja koncentrowała się jednak głównie, zwłaszcza do czasu wspomnianej nowelizacji, na dopuszczalności badań poligraficznych i w znacznie mniejszym zakresie na dopuszczalności stosowa-

⁵ Zob. ustawa z 10.1.2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. Nr 17, poz. 155 ze zm.). Weszła w życie 1.7.2003 r.

nia hipnozy, jednak dostarczyła istotnych argumentów prawnych przydatnych w rozmowach nad dopuszczalnością/niedopuszczalnością narkoanalizy. Podobne rozważania są kontynuowane w rozdziale VIII, w którym opisano doświadczenia ze stosowaniem hipnozy z perspektywy psychologicznej i kryminalistycznej.

Podsumowanie wiedzy na temat narkoanalizy, jej możliwości faktycznych i zakazów jej stosowania wynikających z obowiązujących unormowań prawnych stanowi rozdział VIII. Unaocznia powody, dlaczego narkoanaliza jest i powinna być zakazana w procesie karnym.

Ostatni, dziewiąty rozdział zawiera dostępne informacje dotyczące współczesnych prób stosowania narkoanalizy poza procesem karnym, np. w działalności służb specjalnych.

Żywię nadzieję, że informacje zawarte w tej monografii w dostateczny sposób ukazują, czym naprawdę jest narkoanaliza, jakie są jej możliwości oraz jakie zagrożenia wynikają z jej stosowania.

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl